

FRÁSÖGN

af ársfundi NATO-þingsins 7.–11. október 2021.

Ársfundur NATO-þingsins var haldinn dagana 7.–11. október sl. í Lissabon en fór einnig fram með rafrænum hætti sökum ferðatakmarkana vegna COVID-19. Af hálfu Íslandsdeildar NATO-þingsins sóttu fundinn rafrænt Njáll Trausti Friðbertsson, formaður, Þorgerður K. Gunnarsdóttir, varaformaður, og Willum Þór Þórsson, auk Örnú Gerðar Bang, ritara. Um 250 þingmenn frá 30 aðildarríkjum NATO og fulltrúar 13 annarra ríkja sóttu ársfundinn. Meginumræður fundarins fóru fram í fimm málefnanefndum þingsins á grundvelli skýrslna, sem unnar voru af nefndarmönnum, og fyrirlestra alþjóðlegra sérfræðinga um öryggismál. Þá var þingfundur haldinn þar sem fjallað var um þau mál sem hæst hefur borið í alþjóðlegri öryggis- og varnarmálaumræðu og greidd atkvæði um ályktanir og ákvarðanir þingsins. Helstu umræðuefni fundarins voru öryggismál á tímum COVID-19, stefnumótun NATO, hernaðaruppbygging Rússa og áhrif Kína á valdajafnvægi í heiminum.

Stjórnarnefnd NATO-þingsins hélt fund í tengslum við ársfundinn. Á fundinum voru m.a. teknar ákvarðanir um starfsemi, fjármál og helstu viðfangsefni NATO-þingsins fyrir hluta árs 2022. Áhersla var m.a. lögð á málefni Rússlands, vöxt Kína í alþjóðamálum og fjölþættar nýjar áskoranir. Þá var rætt um drög að uppfærðri stefnu NATO þar sem rík áhersla er lögð á grunnildir bandalagsins; lýðræði og frelsi. Rætt var um heimsfaraldur COVID-19 og viðbrögð NATO-þingsins við honum. Rætt var um efnahagslegar afleiðingar heimsfaraldursins sem einn af mikilvægustu óvissuþáttum komandi ára og ljóst þótti að opinber fjármál yrðu ein helsta áskorun aðildarríkjanna. Þá væri mikilvægt að standa vörð um framlög til öryggis- og varnarmála og að aðildarríkin stæðu við skuldbindingar sínar um að verja a.m.k. 2% af vergri þjóðarframleiðslu til málaflokksins.

Stjórnmalanefnd samþykkti á fundi sínum skýrslu um áframhaldandi áskoranir varðandi hugmyndafræði og landfræðipólitík Rússa. Í skýrslunni er sjónum beint að vaxandi kúgun stjórnvalda og kallað eftir áframhaldandi refsiaðgerðum nema stjórnvöld í Moskvu endurskoði stefnu sína og láti af mannréttindabrotum. Í niðurstöðum skýrslunnar eru aðildarríkin hvött til að gæta raunsæis í núverandi ástandi og halda samskiptaleiðum við Rússa opnum, m.a. til að koma í veg fyrir að samskiptin versni enn frekar. Að auki samþykkti nefndin annars vegar ályktun um áframhaldandi áherslu á málefni Rússlands og samheldni yfir Atlantshaf og hins vegar innleiðingu ákvarðana leiðtogafundar NATO í Brussel 2021.

Einnig fóru fram pallborðsumræður um kjarnorkuáætlun Írans og samskipti þess við nágrannaríki. Jürgen Brötz, staðgengill aðstoðarframkvæmdastjóra leyniþjónustu NATO fór yfir stöðu mála í landinu og svaraði spurningum nefndarmanna. Njáll Trausti Friðbertsson tók þátt í umræðunum og spurði Brötz hvaða áhrif hann teldi alvarleg ástand í Afganistan geta haft á samskipti Írans og Afganistans. Brötz svaraði því til að líklegt væri að áherslur Írans varðandi Afganistan snéru að því að tryggja öryggi og efnahagsleg tengsl ríkjanna og leitast við að koma í veg fyrir flóðbylgju flóttamanna frá Afganistan yfir landamærin. Þá ætti það eftir að koma í ljós hvort Íran muni tengjast Afganistan sterkari böndum en það muni líklega velja á því hvort talibönnum takist að koma í veg fyrir að hryðjuverkahópar í landinu ógni öryggi Írans.

Varnar- og öryggismalanefnd NATO-þingsins fjallaði á fundum sínum um alþjóðlegt vopnaeftirlit og áskoranir fram undan. Þá afgreiddi nefndin skýrslu um öryggismál á norðurslóðum þar sem m.a. er rætt um mikilvægi þess að Norður-Atlantshafið sé varið og sjógeta bandalagsins viðunandi. Njáll Trausti Friðbertsson tók þátt í umræðum nefndarinnar og ræddi um aukið vægi norðurslóða, m.a. vegna bráðnunar jökla á svæðinu, aukinnar hernaðarviðveru Rússa og mikils áhuga Kína. Í skýrslunni er hvatt til þess að NATO leggi

aukna áherslu á norðurslóðir en bandalagið hefur aukið sýnileika sinn, fjölgað heræfingum á svæðinu og bætt varnir gegn kafbátum.

Á fundum efnahagsnefndar NATO-þingsins var m.a. rætt um efnahagslegar og pólitískar áskoranir í Hvíta-Rússlandi auk skýrslu um afleiðingar og horfur alþjóðlegu efnahagskreppunnar. Í skýrslunni er sjónum beint að þeim alvarlega efnahagslega samdrætti sem heimsfaraldur COVID-19 hefur hrundið af stað og áhrifum hans á útgjöld aðildarríkjanna til varnarmála. Líflegar umræður fór fram um skýrsluna og var samþykkt ályktun á grundvelli hennar sem bar yfirskriftina; varnarútgjöld og geta NATO.

Vísinda- og tækninefnd ræddi þrjár skýrslur á fundum sínum og fjallaði sú fyrsta um það hvernig NATO geti eftt samstarf á sviði vísinda- og öryggismála við samstarfsaðila í Asíu. Önnur skýrslan beindi sjónum sínum að tækniframförum og efnavopnahryðjuverkum í kjölfar COVID-19 en heimsfaraldurinn hefur sýnt fram á veikleika á heimsvísu fyrir líffræðilegum ógnum og árásum. Jafnframt fór fram umræða um hlutverk NATO varðandi öryggismál í geimnum þar sem m.a. er bent á að núverandi innviðir NATO-ríkja í geimnum séu viðkvæmir fyrir árásum auk þess sem aðgengi að geimnum geti hæglega raskast. Því sé mikilvægt að aðildarríkin hafi sameiginlegan skilning á öryggistengdum áskorunum og tækifærum í geimnum og noti NATO sem vettvang til að ræða öryggis- og varnarmál geimsins. Þá samþykkti nefndin ályktun um það hvernig endurvekja megi vopnaeftirlit í stefnumótandi umhverfi. Njáll Trausti Friðbertsson tók þátt í störfum nefndarinnar og var jafnframt kjörinn einn af skýrsluhöfunum nefndarinnar.

Hinn eiginlegi þingfundur NATO-þingsins fór fram 11. október þar sem tignargestir fluttu ávörp og svöruðu spurningum fundarmanna. Meðal þeirra sem fluttu erindi voru Antóníó Costa, forsætisráðherra Portúgals, Nancy Pelosi, forseti fulltrúadeildar Bandaríkjaþings, Karen Donfried, aðstoðarutanríkisráðherra Bandaríkjaþings í málefnum Evrópu og Jens Stoltenberg, framkvæmdastjóri NATO.

Stoltenberg lagði í máli sínu áherslu á mikilvægi samstöðu aðildarríkja NATO á tímum heimsfaraldurs og fjölmargra öryggisáskorana. Hann sagði NATO eina vettvanginn þar sem ríki Evrópu og Norður-Ameríku hittist daglega og mikilvægt að nýta hann enn betur til hreinskilinnar umræðu um öryggismál. Þá hrósaði hann aðildarríkjunum fyrir að beina kastljósinu að sameiginlegum gildum þeirra með lýðræðið að leiðarljósi. Einnig ræddi hann um mikilvægi nýrrar stefnu NATO þar sem núverandi stefna sé úrelt. Í henni sé t.d. varla minnst á loftslagsbreytingar og ekki einu orði á Kína auk þess sem Rússland sé þar skilgreint sem samstarfsríki en svo sé ekki raunin í dag. Þá sagði hann mikilvægt að lögð verði áhersla á grunnildi lýðræðis og stofnana þess. Atburðirnir sem áttu sér stað í bandaríska þinghúsinu í Washington 6. janúar 2021 hafi sýnt fram á mikilvægi þessara stofnana. Karen Donfried, aðstoðarutanríkisráðherra Bandaríkjaþings í málefnum Evrópu, tók undir orð Stoltenbergs og sagði nauðsynlegt að áhersla væri lögð á varðveislu lýðræðis í nýrri stefnu NATO.

Við lok þingfundar var samþykkt samhljóða ályktun þar sem NATO er hvatt til þess að koma á fót miðstöð fyrir lýðræðislegt viðnám innan sambandsins sem geti stuðlað að styrkingu lýðræðiskerfa og stofnana aðildarríkjaþings. Nancy Pelosi sagði slíka miðstöð mikilvæga og að hún myndi skerpa enn frekar á tilgangi NATO, ekki síst í ljósi þeirra ögrana sem lýðræðið hafi víða orðið fyrir að undanförmu. Forseti NATO-þingsins, Gerald E. Connolly, tók undir orð Pelosi og sagði mikilvægi miðstöðvarinnar ótvírætt á tímum vaxandi fjölbættra öryggisógnna í heiminum en markmið hennar væri að leggja aukna áherslu á og vernda sameiginleg lýðræðisleg gildi bandalagsins. Connolly var jafnframt endurkjörinn forseti NATO-þingsins.

Enn fremur tók Nancy Pelosi við viðurkenningu NATO-þingsins sem veitt er árlega og ber yfirskriftina *Konur í þágu friðar og öryggis*. Hún þakkaði heiðurinn og sagði m.a. í ræðu sinni að þegar hún væri spurð að því hvað hún myndi gera ef hún réði yfir heiminum væri svar hennar skýrt: Setja menntun kvenna og stúlkna í forgang. Það myndi skipta mestu máli, ekki aðeins fyrir líf þeirra sjálfra, fjölskyldna og samfélaga heldur fyrir heiminn allan. Fyrirhugað

er að vorfundir NATO-þingsins fari fram 27.–30. maí 2022 í Kænugarði. Frekari upplýsingar fást hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu www.nato-pa.int.